

Travma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi

Psychometric properties of the Turkish version of the Posttraumatic Maladaptive Beliefs Scale

Emre Han Alpay¹, Feyruz Usluoglu²

¹Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Mersin, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-3479-2013>

²Dr. Öğr. Üyesi, Toros Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Mersin, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-3012-1386>

Amaç: Yapılan çalışmalar, travma sonrası uyumsuz bilişlerin travma sonrası stres belirtileri ve depresyonla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, Travma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeğinin (TSUIÖ) Türkçe formunun psikometrik özelliklerini incelemektir. **Yöntem:** Çalışmanın verileri, 6 Şubat 2023 depremlerinden etkilenen bölgelerde yaşayan 338 yetişkinden (Ort. yaş = 32.95, SS = 11.43; %56.2 kadın) toplanmıştır. Katılımcılar TSUIÖ'nün yanı sıra Uluslararası Travma Anketi ve Uluslararası Depresyon Anketi'ni doldurmuştur. **Bulgular:** Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmış ve tek faktörlü model zayıf uyum gösterirken, üç faktörlü modelin (Zarar Tehdidi, Öz-Değer ve Yargı, Başkalarının Güvenilirliği) iyi düzeyde uyum indekslerine sahip olduğu bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerliği, travma sonrası stres ve depresif belirtilerle pozitif ilişkiler göstermesiyle desteklenmiştir. Güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa, madde-toplam korelasyonları ve Spearman-Brown iki-yarım katsayıları incelenmiş ve ölçeğin toplam puan ile alt boyutlar düzeyinde kabul edilebilir-yüksek aralıkta iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Bulgular, TSUIÖ'nün Türkçe formunun özgün üç boyutlu yapıyı iyi yansıttığını ve TSSB ile depresyon belirtileriyle beklenen yönde ilişkiler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Zarar Tehdidi boyutunun psikopatolojiyle daha güçlü ilişkileri, travma sonrası "sarsılmış varsayımlar"ın klinik önemini desteklemektedir. Sonuç olarak, TSUIÖ'nün Türkçe formu travma sonrası uyumsuz bilişlerin değerlendirilmesinde geçerli ve güvenilir bir araç olup, klinik tanılama, tedavi planlama ve terapötik ilerlemenin izlenmesinde kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Travma, uyumsuz inançlar, psikometrik değerlendirme, TSSB, depresyon

Objective: Previous studies have shown that maladaptive cognitions following trauma are closely associated with post-traumatic stress symptoms and depression. The aim of the present study was to examine the psychometric properties of the Turkish version of the Posttraumatic Maladaptive Beliefs Scale (PTMBS). **Method:** Data were collected from 338 adults (M age = 32.95, SD = 11.43; 56.2% female) residing in regions affected by the February 6, 2023 earthquakes in Türkiye. Participants completed the PTMBS along with the International Trauma Questionnaire and the International Depression Questionnaire. **Results:** Confirmatory factor analysis indicated that the one-factor model showed poor fit, whereas the three-factor model (Threat of Harm, Self-Worth and Judgment, Reliability of Others) demonstrated good fit indices. Criterion validity was supported by significant positive correlations of the scale with post-traumatic stress and depressive symptoms. Reliability analyses, including Cronbach's alpha, item-total correlations, and Spearman-Brown split-half coefficients, indicated acceptable to high internal consistency for the total and dimension scores. **Discussion:** Findings demonstrate that the Turkish version of the PTMBS adequately reflects the original three-dimensional structure and shows the expected associations with PTSD and depression symptoms. In particular, the stronger associations of the Threat of Harm subscale with psychopathology highlight the clinical relevance of "shattered assumptions" following trauma. In conclusion, the Turkish PTMBS is a valid and reliable tool for assessing maladaptive cognitions after trauma and can be used for clinical diagnosis, treatment planning, and monitoring therapeutic progress.

Key Words: Trauma, maladaptive beliefs, psychometric evaluation, PTSD, depression

DOI: 10.5505/kpd.2026.66900

Cite this article as: Alpay EH, Usluoglu F. Psychometric properties of the Turkish version of the Posttraumatic Maladaptive Beliefs Scale. Turkish J Clin Psych 2026; 29:19-28

The arrival date of article: 19.09.2025, **Acceptance date publication:** 30.10.2025

Turkish J Clinical Psychiatry 2026;29:19-28

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NonDerivatives International License

GİRİŞ

Travmatik olay, bireyin yaşamını, beden bütünlüğünü ya da güvenliğini tehdit eden ve olağan başa çıkma kaynaklarını aşan deneyimler olarak tanımlanmaktadır (1). Bu tür olaylar, doğal afetlerden (örneğin deprem, sel veya yangın) ve ciddi kazalardan, savaş, işkence, cinsel saldırı ve çocukluk çağı istismarları gibi insan kaynaklı şiddet eylemlerine kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkabilir. Travmatik olayların yaygınlığına ilişkin veriler, bu deneyimlerin küresel düzeyde oldukça yüksek oranlarda görüldüğünü ortaya koymaktadır (2–5). Örneğin, 26 ülkede yürütülen Dünya Ruh Sağlığı Araştırmaları'nda katılımcıların yaklaşık %70'inin yaşamları boyunca en az bir travmatik olay yaşadığı, %30'unun ise dört ya da daha fazla travmaya maruz kaldığı bildirilmiştir (6).

Travmatik olay psikopatoloji için önemli bir risk faktörü olmasına rağmen, böyle bir olaya maruz kalan kişilerin yalnızca bir kısmı travma ile ilişkili ruhsal bozukluk geliştirmektedir. Çeşitli meta-analizler ve epidemiyolojik bulgular, travmaya maruz kalan kişilerin yaklaşık %30–40'ında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon, kaygı veya somatizasyon bozuklukları geliştiğini ortaya koymaktadır (7–9). Bu oran, travmanın türüne, yoğunluğuna, maruz kalma süresine, bireysel ve çevresel koruyucu/risk faktörlerine göre farklılık gösterebilir (10,11).

Yapılan çalışmalar travmatik olaydan sonra ruh sağlığı sorununun gelişmesinde etkili olabilecek birçok risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin alanyazındaki araştırmalar duygu düzenleme güçlükleri (12) yönetici işlevlerde eksiklikler (13) ve düşük benlik saygısı (14) gibi çeşitli değişkenlerin travmatik bir olaydan sonra psikopatoloji gelişiminde risk faktörü olduğunu göstermektedir. Travmatik olaydan sonra çeşitli psikopatolojilerin gelişmesinde önemli etmenlerden biri de bilişlerdir. Son yıllarda yapılan çalışmalar (15,16) travma sonrası uyumsuz bilişlerin psikopatoloji ile ilişkisini vurgulamaktadır. Kuramsal olarak, travmanın bilişsel yapıya etkisi; Janoff-Bulman'ın "sarsılmış varsayımlar" yaklaşımı (17, 18) ve Herman'ın travma sonrası kendilik/kişilerarası güven vurguları (19) ile temellendirilmektedir. Araştırmalar, bu uyumsuz bilişlerin güvenlik, özsaygı, kontrol, güven ve mahremiyet alanlarında yoğunlaştığını göstermiştir (20–22). Ehlers ve Clark'ın bilişsel modeli (23), bu olumsuz değerlendirmelerin belirtileri sürmesinde etkili bir rol oynadığını öne sürer. Ayrıca tedavi araştırmaları, uyumsuz bilişlerin yeniden

yapılandırılmasının belirti iyileşmesinden önce gerçekleştiğini göstermiş (24) ve bu tür inançların travma sonrası iyileşmede nedensel bir rol oynayabileceğini ortaya koymuştur (25,26). Bu bulgular, travma sonrası uyumsuz bilişlerin yalnızca belirtilerle ilişkili olmadığını, aynı zamanda iyileşmenin önündeki en önemli engellerden biri olduğunu göstermektedir.

Bu kuramsal çerçeveler ışığında geliştirilen Travma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeği (TSUIÖ), travma sonrası işlevsiz bilişleri sistematik biçimde değerlendirmek için önemli bir araçtır (27). Ölçek; güvenlik, benlik saygısı, kontrol, güven ve mahremiyet alanlarındaki bilişsel çarpıtmaları ölçerek hem uygulamalarda hem de araştırmalarda kullanılmaktadır. "Zarar Tehdidi (Threat of Harm)", "Başkalarının Güvenilirliği (Reliability/Trustworthiness of Others)" ve "Öz-Değer ve Yargı (Self-Worth and Judgment)" gibi boyutları kapsayan ölçek, psikometrik açıdan güvenilir ve geçerli bulunmuş; ayrıca travma sonrası depresyon ve TSSB belirtileriyle güçlü ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir (28–32). TSUIÖ, hem kuramsal modellerle uyumlu bir araç olarak öne çıkmakta; bireylerin travma sonrası bilişsel profillerini anlamaya, tedavi süreçlerini yönlendirmeye ve terapötik ilerlemeyi izlemeye olanak sağlamaktadır.

Türkiye özelinde bakıldığında, deprem gibi doğal afetler, zorunlu göç, savaş ve çatışma sonrası sığınmacılık ve toplumsal travmalar oldukça yaygındır. Bu bağlamda, travma sonrası gelişen uyumsuz bilişlerin ölçülmesi hem değerlendirme hem de araştırma açısından kritik bir ihtiyaçtır. Özellikle, uyumsuz inançların Türkçe konuşan topluluklarda sistematik biçimde değerlendirilmesi, hem travma sonrası psikopatolojilerin daha iyi anlaşılmasına hem de terapötik müdahalelerin etkililiğinin izlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, TSUIÖ'nün yalnızca Batı örnekleriyle sınırlı kalmadığı, farklı kültürlerde de sınırdışı görülmektedir. Örneğin, Vöhringer ve arkadaşları (28) mülteci örneğinde ölçeği kullanmışlar ve ölçeğin travmatik yaşantılar sonrasında gelişen uyumsuz inançları iyi biçimde değerlendirdiğini rapor etmişlerdir. Bu bulgular, ölçeğin Türkçe uyarlamasının travma sonrası gelişebilen uyumsuz inançların belirlenmesi, travma odaklı terapi etkinliğinin değerlendirilmesi ve kültürel alan yazına sağlayacağı katkı açısından önemini desteklemektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı, TSUIÖ'nün Türkçe diline uyarlamasını gerçekleştirmek ve psikometrik özelliklerini incelemektir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmaya, 6 Şubat 2023 depremlerinden etkilenen Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde yaşayan ve kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş toplam 338 kişi (yaş aralığı: 18–59) katılmıştır. Veri toplama sürecinden önce Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Karar No: 2025/146). Dahil edilme kriterleri; (a) depremin merkez illerinden birinde bulunmak, (b) 18 yaş ve üzerinde olmak ve (c) okur-yazar olmaktır. Dışlanma kriteri olarak, katılımcıların herhangi bir psikiyatrik tanı/rahatsızlığa ve madde kötüye kullanımına sahip olmamaları belirlenmiştir. Dahil edilme ve dışlanma kriterleri, katılımcıların öz-bildirimlerine dayanarak değerlendirilmiştir.

Ölçme Araçları

Sosyo-demografik Bilgi Formu, katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, madde kullanımının olup olmadığı ve herhangi bir psikiyatrik tanı/rahatsızlığı olup olmadığını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Uluslararası Travma Anketi (UTA), ICD-11 kriterlerine göre TSSB belirtilerini değerlendiren bir öz-bildirim ölçeğidir (33). Ölçek, üç belirti kümesini kapsayan altı maddeden oluşur: (1) "şimdi ve burada" yeniden yaşantılama, (2) travmatik anımsatıcılardan bilinçli kaçınma ve (3) güncel tehdit algısı. Katılımcılar son bir ay içerisinde bu belirtilerden ne kadar rahatsız olduklarını değerlendirmişlerdir. Ayrıca, belirtilerin günlük işlevsellik üzerindeki etkilerini ölçmek için üç ek madde yer almaktadır. Tüm maddeler beşli Likert tipi ölçekle yanıtlanır (0= Hiç, 4=Aşırı derecede). ICD-11'e göre TSSB tanısı konulabilmesi için kişinin her bir belirti kümesinden en az bir belirtiyi ve ayrıca belirtilere bağlı en az bir işlevsellik kaybını bildirmesi gerekir. Bir belirti ya da işlev kaybı, 2'nin üzerinde puanlandığında "var" kabul edilmektedir. Ölçek, Türkçeye Gündoğmuş ve arkadaşları (34) tarafından uyarlanmış olup, Türkçe formunun iç tutarlılığı yüksek bulunmuştur ($\alpha=.91$). Bu çalışmada elde edilen iç güvenilirlik katsayısı da iyi düzeydedir ($\alpha=.86$).

Uluslararası Depresyon Anketi (UDA), ICD-11 kriterlerine göre depresyon belirtilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir öz-bildirim ölçeğidir (35). Ölçekte, 0 (hiçbir zaman) ile 4 (her gün) arasında değişen beşli Likert tipi derecelendirme kullanılarak, katılımcıların son iki hafta içinde belirtilerden ne

ölçüde rahatsız oldukları sorgulanır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ile 36 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar daha şiddetli belirtileri göstermektedir. Ölçek, Alpay ve arkadaşları (36) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve Türkçe formun yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu gösterilmiştir ($\omega=.94$). Bu çalışmada da UDA'nın Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı iyi düzeyde güvenilirlik sağlamıştır ($\alpha=.90$).

Travma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeği (TSUIÖ), travma sonrası ortaya çıkabilen uyumsuz inançları değerlendirmek üzere Vogt ve arkadaşları (27) tarafından geliştirilmiş 15 maddelik bir ölçektir. Ölçek, üç boyuttan oluşmaktadır: Zarar Tehdidi (örnek madde "Her an kötü bir şey olabilir"), Öz-Değer ve Yargı (örnek madde "Yaşadıklarım benim yetersizliğimi gösteriyor") ve Başkalarının Güvenilirliği (örnek madde "İnsanlara güvenmek tehlikelidir"). Katılımcılar her maddeyi 1 = "hiç bana uygun değil" ile 7 = "tamamen bana uygun" arasında değişen Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 15 ile 105 arasında ve alt boyutlardan alınabilecek puanlar ise 5 ile 35 arasında değişmektedir. Orijinal çalışmada, TSUIÖ'nün psikometrik açıdan güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğu gösterilmiş; iç tutarlılık katsayısı toplam puan için $\alpha=.86$, alt boyutlar için ise .75 ile .84 arasında rapor edilmiştir.

İşlem

Ölçeği geliştiren araştırmacılarından izin alındıktan sonra, ilk olarak ölçek Türkçeye çevrilmiştir. TSUIÖ, klinik psikoloji alanında doktora derecesine sahip iki uzman tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Her iki çevirmenin de anadili Türkçe, ikinci dili ise İngilizcedir. Daha sonra ölçek maddeleri, orijinal ifadeleri görmemiş bağımsız bir dilbilimci tarafından geri çeviri (back-translation) yöntemiyle yeniden İngilizceye çevrilmiştir. Geri çeviri sürecini gerçekleştiren dilbilimci, İngiliz Dili ve Edebiyatı alanında doktora derecesine sahip olup, ileri düzey çeviri pedagojisi eğitimi ve psikoloji terminolojisine ilişkin deneyime sahiptir. Anadili Türkçe, ikinci dili İngilizcedir. Geri çeviri süreci kör (blind back-translation) yöntemiyle yürütülmüş; dilbilimciye orijinal ölçek maddeleri gösterilmemiştir. Bu yöntem, araştırmacı önyargısını ve anlamsal kaymaları en aza indirmek amacıyla tercih edilmiştir. Çeviri sürecinin tamamlanmasının ardından çevirmenler ve geri çeviriyi yapan dilbilimci bir araya gelerek ortaya çıkan farklılıkları tartışmış ve nihai Türkçe form üzerinde uzlaşmışlardır. Farklılıklar, "konsensüs yöntemi" ile

tartışılmıştır. Bu süreçte her madde için üç temel ölçüt kullanılmıştır: (1) orijinal anlama kavramsal eşdeğerlik, (2) Türkçede doğal akıcılık ve anlaşılabilirlik, (3) psikolojik terminolojiye uygunluk. Tartışmalı ifadeler için tüm üyelerin görüş birliği sağlanana kadar iteratif değerlendirmeler yapılmış, gerektiğinde orijinal geliştirici ekipten geri bildirim alınmıştır. Son aşamada, çeviri süreci ölçeğin orijinal geliştirme ekibi tarafından onaylanmıştır. Çeviri sonrası ölçek, 12 kişiden (6 kadın, 6 erkek; yaş aralığı: 19–42) oluşan bir grupta pilot olarak uygulanmıştır. Katılımcılardan, maddelerin anlaşılabilirliği, dilsel uygunluğu ve kültürel karşılığı hakkında geri bildirim alınmıştır. Gelen öneriler doğrultusunda küçük dilsel düzeltmeler yapılarak nihai Türkçe form oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde, Mersin Üniversitesi ve Toros Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nün 3. ve 4. sınıf öğrencileri kendi ikamet ettikleri bölgelerde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Öğrencilere, araştırmacılar tarafından bir günlük eğitim verilmiş ve bu eğitimde görüşmeler sırasında dikkat edilmesi gereken etik ve yöntemsel hususlar (bilgilendirilmiş onam, travmaya duyarlı iletişim, gizlilik) ele alınmıştır. Görüşmeler, katılımcıların bulunduğu konteyner kentlerde, evlerde ve topluluk merkezlerinde yapılmıştır. Tüm görüşmeler bireysel olarak yüz yüze yürütülmüş ve ortalama 20 dakika sürmüştür. Araştırmanın verileri 12 Haziran 2025 ile 21 Ağustos 2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama sürecine başlamadan önce tüm katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve gönüllü olarak çalışmaya katıldıkları teyit edilmiştir. Katılımcılara araştırmaya katılım için herhangi bir ödül verilmemiştir.

İstatistiksel Analiz

Veri toplama süreci tamamlandıktan sonra veriler istatistik programına aktarılmıştır. İlk olarak eksik veriler incelenmiş ve hiçbir değişkende %10'un üzerinde kayıp veri olmadığı görülmüştür. Eksik değerler, ilgili değişkenin ortalaması ile tamamlanmıştır. Çok değişkenli uç değerler, Mahalanobis uzaklığı kullanılarak belirlenmiştir. Eşik değer olarak $p < .001$ düzeyi dikkate alınmış ve serbestlik derecesi ölçek maddelerinin sayısına ($k=15$) göre hesaplanmıştır. Bu eşik altında kalan 19 katılımcı uç değer olarak tanımlanmıştır ve veri setinden çıkarılmıştır. Başlangıçta 357 katılımcıdan veri alınmış; uç değer çıkarımı sonrasında analizler 338 kişilik bir veri seti ile yürütülmüştür. Normal dağılım varsayımı için çarpıklık/basıklık katsayıları incelendi; tüm değişkenler

-2 ile +2 aralığında bulundu (37).

TSUIÖ'nün faktör yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile sınanmıştır. Model uyumunu değerlendirmek için χ^2 , Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Tucker-Lewis İndeksi (TLI), Yaklaşık Hata Ortalamasının Karekökü (RMSEA) ve Uyum İyiliği İndeksi (GFI) raporlanmıştır. Kabul ölçütleri olarak CFI ve TLI $\geq .90$ (tercihen $\geq .95$), GFI $\geq .95$, RMSEA $\leq .06-.08$ alınmış; χ^2/sd oranının 3'ün altında olması iyi uyuma, 5'in altında olması ise kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (38,39). TSUIÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliği toplam puanı ve alt boyutları ile depresif belirtiler ve TSSB belirtileri arasındaki ilişkiler ile incelenmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik için değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için, Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik analizleri belirli adımlar ile incelenmiştir. Her alt boyut ve toplam ölçek için (i) düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları, (ii) Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ve (iii) iki yarım güvenilirlik hesaplanmıştır. Verilerin analizleri SPSS programının 26. Sürümü ile yapılırken DFA analizleri R Studio ortamında "lavaan" paketi ile yürütülmüştür.

BULGULAR

Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması 32.95 ($SS=11,43$) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların %56,2'si ($n=190$) kadın, %43,8'i ($n=148$) ise erkektir. Medeni durum dağılımına bakıldığında, katılımcıların %43,3'ünün ($n=146$) evli, %49,0'ünün ($n=165$) bekar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra %4,2'si ($n=14$) boşanmış, %3,6'sı ($n=12$) ise eşini kaybetmiştir. Eğitim düzeyi açısından incelendiğinde, katılımcıların çok küçük bir kısmı (%0,3; $n=1$) okur-yazar değildir. Katılımcıların %3,8'i ($n=13$) yalnızca okur-yazar, %8,3'ü ($n=28$) ilkökul, %11,2'si ($n=38$) ortaokul mezunudur. Daha yüksek oranlarda ise lise (%35,5; $n=120$) ve lisans (%34,6; $n=117$) mezunları yer almakta, katılımcıların %6,2'si ($n=21$) lisansüstü eğitim almıştır.

Geçerlik Analizleri

Yapı Geçerliği: Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çalışmada TSUIÖ'nün Vogt ve arkadaşları (27) tarafından önerilen üç faktörlü (Zarar tehdidi, Başkalarının güvenilirliği ve Öz-Değer ve Yargı) yapı ile ölçeğin bütün maddelerinin bir boyut altında toplandığı tek faktörlü yapı DFA ile sınanmıştır. Tablo 1'de yürütülen iki DFA analizi sonuçları görülmektedir.

Analiz sonuçlarına göre tek faktörlü modelin uyum indekslerinin oldukça zayıf olduğu görülmektedir

$[\chi^2(90) = 653.94, p < .001, \chi^2/df = 7.26, CFI = .68, GFI = .63, TLI = .72, RMSEA = .18]$. Buna karşılık üç faktörlü modelde ise kabul edilebilir düzeyde uyum indekslerinin olduğu görülmektedir $[\chi^2(87) = 291.34, p < .001, \chi^2/df = 3.35, CFI = .97, GFI = .96, TLI = .97, RMSEA = .08]$. Şekil 1'de ölçeğin üç faktörlü yapısının DFA analizi sonuçları görülmektedir.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

Çalışmada yer alan değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler ve Pearson korelasyon katsayıları Tablo 2'de sunulmuştur. Korelasyon analizine göre, TSUIÖ alt boyutları ile TSSB ve depresif belirtiler arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Zarar Tehdidi ile TSSB ($r = .41, p < .01$) ve depresif belirtiler ($r = .50, p < .01$) arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler saptanmıştır. Öz-Değer ve Yargı alt boyutu, TSSB ($r = .13, p < .01$) ve depresif belirtiler ($r = .24, p < .01$) ile düşük düzeyde ilişkili bulunmuştur. Başkalarının Güvenilirliği algısı ile TSSB ($r = .16, p < .01$) ve depresif belirtiler ($r = .37, p < .01$) arasında da anlamlı pozitif korelasyonlar gözlemlenmiştir. TSUIÖ toplam puanı, hem TSSB ($r = .35, p < .01$) hem de depresif belirtiler ($r = .53, p < .01$) ile anlamlı ve orta düzeyde pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca, TSUIÖ alt boyutları arasında da güçlü pozitif ilişkiler mevcut olduğu görülmektedir. TSUIÖ'ye ait madde ortalamaları, standart sapmalar, faktör yükleri ve düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 1. TSUIÖ'nün üç ve tek boyutlu DFA analizi sonuçları

DFA	χ^2	sd	χ^2/sd	CFI	GFI	TLI	RMSEA
Tek Faktörlü	653.936	90	7.26	.682	.629	.722	.184
Üç Faktörlü	291.337	87	3.35	.973	.961	.968	.083

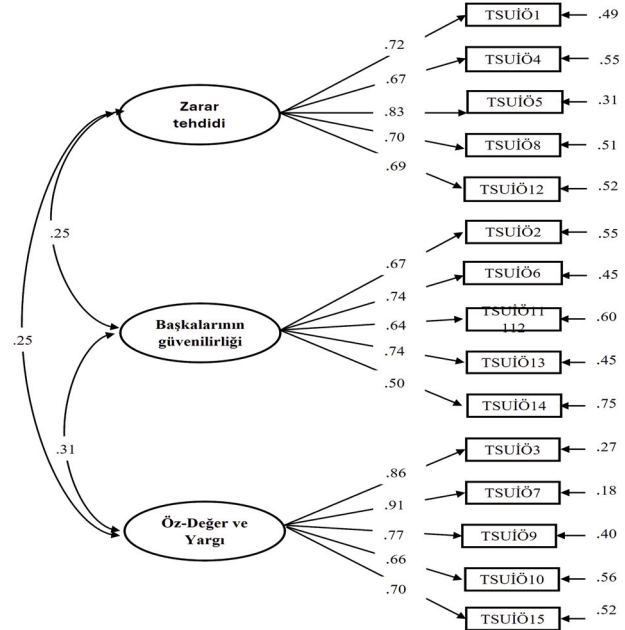
Güvenirlik

Ölçeğin toplam puanı ve alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizleri, Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ve madde-toplam korelasyonları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa katsayısı .77 olarak bulunmuş, madde-toplam korelasyonlarının .25 ile .41 arasında değiştiği gözlenmiştir. Alt boyut düzeyinde yapılan analizlerde, Zarar Tehdidi (Threat of Harm) alt boyutu için Cronbach alfa .81 olarak hesaplanmış; madde-toplam

Tablo 2. TSUIÖ alt boyutları, TSSB ve depresif belirtiler için betimleyici istatistikler ve ilişkiler

Değişken	M	Sd	1	2	3	4	5	6
1. Zarar Tehdidi	18.65	7.07	—					
2. Öz-Değer ve Yargı	18.50	7.00	.14**	—				
3. Başkalarının Güvenilirliği	13.20	5.11	.21**	.34**	—			
4. TSSB	9.91	5.38	.41**	.13*	.16**	—		
5. Depresif belirtiler	21.52	8.70	.50**	.24**	.37**	.63**	—	
6. TSUIÖ – Toplam	50.35	13.36	.68**	.73**	.67**	.35**	.53**	—

Not. TSSB = Trauma Sonrası Stres Bozukluğu; TSUIÖ = Trauma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeği.
* $p < .05$, ** $p < .01$ (çift yönlü).

Şekil 1. Trauma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeği'nin Türkçe formunun üç faktörlü yapısının sınındığı DFA sonuçları

korelasyonlarının .57 ile .66 arasında değiştiği görülmüştür. Öz-Değer ve Yargı (Self-Worth & Judgment) alt boyutunda Cronbach alfa katsayısı .83 olup, madde-toplam korelasyonları .55 ile .79 arasında değişmektedir. Başkalarının Güvenilirliği (Reliability/Trust) alt boyutunda ise Cronbach alfa .82, madde-toplam korelasyonları .39 ile .62 aralığında bulunmuştur. Bulgular, ölçeğin hem toplam puan hem de alt boyut düzeyinde kabul edilebilir ile yüksek arasında değişen iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm alt boyutlarda madde-toplam korelasyonlarının .30'un üzerinde olması, ilgili maddelerin ölçtükları yapıları güvenilir biçimde yansıttığını desteklemektedir.

Son olarak ölçeğin güvenilirliği için Guttman Split-Half (iki yarı) güvenilirlik katsayıları incelenmiştir. Analizler sonucunda iki yarım güvenilirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Spearman-Brown düzeltmesi uygulandığında katsayı .81'e yükselmiştir. Bu bulgular, TSUIÖ'nün Türkçe formunun yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu ve farklı alt boyutların ölçeğin bütününe tutarlı biçimde katkı sunduğunu göstermektedir.

Alpay EH, Usluoglu F.

Tablo 3. TSUIÖ faktör yükleri, madde ortalamaları, standart sapmalar ve düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları (N = 338)

Madde	Faktör Yükü	Ortalama	SS	Madde-Toplam Korelasyon
Faktör 1. Öz-Değer ve Yargı				
7. Kendi yargıma güveniyorum.*	.907	3.03	1.71	.785
3. Ben iyi bir insanım.*	.855	2.58	1.62	.735
9. Kendime olan saygımı kaybettim.	.773	2.91	1.71	.632
15. Üzgün olduğumda kendimi çok iyi teselli ederim.*	.695	3.08	1.74	.589
10. Kendim için iyi kararlar verebileceğime dair güvenim yok.	.663	2.74	1.57	.550
Faktör 2. Başkalarının güvenilirliği				
13. Başkalarına güvenebileceğimi hissediyorum.*	.744	3.97	1.91	.622
6. Başkalarıyla yakın ve sevgi dolu hisler paylaşmam mümkün.*	.743	3.36	1.95	.569
2. Diğer insanlar bana gerçekten sevgi dolu davranabilir.	.673	3.90	1.97	.530
11. Bazı insanlara güvenilebilir.*	.636	3.57	2.00	.510
14. Çoğu insan temelde merhametlidir.*	.499	3.75	2.00	.388
Faktör 3. Zarar tehdidi				
5. Artık kimseye güvenmiyorum.	.829	4.10	1.95	.664
1. Artık hiçbir yerde kendimi güvende hissetmiyorum.	.715	3.30	2.09	.578
8. İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana zarar verebilirler.	.702	3.67	1.97	.578
12. Kendimi koruyamayacağımı hissettiğim için özgürlük duygumu kaybettim.	.693	3.09	1.98	.569
4. Dünya çok tehlikeli bir yer.	.669	4.41	1.87	.590

*Ters kodlanan maddeler

TARTIŞMA

Bu çalışmada Travma Sonrası Uyumsuz İnançlar Ölçeği'nin (TSUIÖ) Türkçe formunun psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bulgular, ölçeğin üç faktörlü yapısının (Zarar Tehdidi, Öz-Değer ve Yargı, Başkalarının Güvenilirliği) Türkçe konuşan bir örneklemede geçerli olduğunu göstermiştir. Tek faktörlü modelin zayıf uyum değerleri sunması, travma sonrası uyumsuz bilişlerin tek boyutlu bir yapı olarak değerlendirilemeyeceğini, çok boyutlu bir yapıyı daha iyi yansıttığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Vogt ve ark. (27) ve Nickerson ve ark. (28) tarafından raporlanan orijinal bulgularla tutarlıdır. Dahası, ölçeğin Türkçe dilinde toplum örnekleminde yapılan bir çalışmada da bizim bulgularımıza benzer şekilde üç boyutlu yapı desteklenmiştir (40).

Ölçüt-bağıntılı geçerlik analizleri, TSUIÖ alt boyutlarının hem TSSB hem depresif belirtilerle pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Özellikle Zarar Tehdidi boyutunun TSSB ve depresif belirtilerle orta düzeyde ilişkili olması, Janoff-Bulman'ın (17,18) "sarsılmış varsayımlar" kuramının öngörülerini desteklediğini düşündürmektedir: Travma sonrası dünyanın güvenliğine dair temel varsayımların bozulması, psikopatoloji için önemli bir risk faktörüdür. Benzer şekilde, Başkalarının Güvenilirliği boyutunun psikopatolojik belirtilerle ilişkisi, Herman'ın (19) kişilerarası güvenin zedelenmesinin iyileşme sürecinde belirleyici olduğu yönündeki vurgusuyla paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar, Ehlers ve Clark'ın bilişsel modelinde (23) öne sürüldüğü gibi, olumsuz değerlendirmelerin belirtilerin sürmesinde merkezi rol oynadığını doğrulamaktadır.

Bulgular aynı zamanda, Öz-Değer ve Yargı boyutunun

depresif belirtilerle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu, Beck'in bilişsel kuramı (4) ve travma sonrası kendilikle ilgili olumsuz şemaların depresif belirtilerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyan önceki bulgularla (21-33) uyumludur. Ancak ilişkilerin görece daha düşük düzeyde olması, bu boyutun TSSB belirtilerinden ziyade depresif belirtilerle daha güçlü bir korelasyon gösterdiğine veya boylamsal çalışmalarda depresyonun sürmesiyle daha ilişkili olabileceğine dair bir hipotez sunmaktadır.

Güvenirlilik analizleri, ölçeğin hem toplam puan hem de alt boyut düzeyinde yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu ortaya koymuştur. Cronbach alfa katsayılarının .70'in üzerinde olması psikolojik ölçekler için kabul edilen güvenilirlik sınırlarını karşılamaktadır (41). Ayrıca iki yarım güvenirlilik katsayılarının güçlü bulunması, ölçeğin yapısal tutarlılığını pekiştirmektedir. Bu sonuçlar, TSUIÖ'nün farklı kültürlerde de güvenilir bir ölçüm aracı olduğuna işaret eden önceki araştırmalarla paraleldir (27,28).

Bu çalışmanın bulguları, uygulamalar açısından da önemli çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle bilişsel-davranışçı terapilerde, uyumsuz inançların yeniden yapılandırılması tedavi sürecinin temel hedeflerinden biridir (43). Bulgular, uyumsuz bilişlerin depresyon ve TSSB belirtileriyle güçlü ilişkiler göstermesinin yanı sıra, tedavi süreçlerinde bu bilişlerin değişiminin belirtilerin iyileşmesine öncülük ettiğini ortaya koyan çalışmalarla uyumludur (24,44,45). Dolayısıyla, TSUIÖ'nün Türkçe formu, klinisyenlere travma sonrası bilişsel çarpıtmaları değerlendirmek ve terapötik ilerlemeyi izlemek için işlevsel bir araç sunmaktadır.

Bu çalışmada toplam puan için hesaplanan madde-toplam korelasyonlarda 4. Maddenin ("Dünya çok

tehlikeli bir yer") madde-toplam korelasyonunun .25 civarında kaldığı gözlenmiştir. Bu bulgu, kolektif travmalar sonrasında tehdit ve güvenlik algısının kültürel olarak paylaşılan anlamlarıyla ilişkili olabilir. Türk kültürel bağlamında "dünyanın tehlikeli bir yer olduğu" inancı, travma yaşamış bireylere özgü bir uyumsuz bilişten ziyade, daha genel bir dünya görüşünü yansıtır olabilir; bu durum da maddenin varyansını ve toplam puanla olan korelasyonunu azaltmış olabilir. Dahası, bu sonuç ölçülmek istenen yapının (dünya güvenliğine ilişkin olumsuz temel varsayımlar) kültürel bağlamda farklı tezahür edebileceğine işaret etmektedir. Türkiye örneklemini gibi kolektivist yapılarda tehlike algısı çoğu zaman bireysel güvenlikten ziyade topluluk dayanışması, kurumsal/sosyal güven ve kader inancı gibi ilişkisel ve bağlamsal bileşenlerle birlikte yorumlanır. Kağıtçıbaşı'nın (46) "bağlı özerklik" modeli, benlik ve başkalarıyla ilişkilerin karşılıklı bağımlılık zemininde örgütlendiğini vurgular; bu çerçevede bireyler "tehlike"yi yalnızca bireysel savunmasızlık üzerinden değil, aile, komşuluk ve ağ desteklerinin varlığı ile işlevselliği üzerinden de değerlendirir. Nitekim "Başkalarının Güvenilirliği" alt boyutunun kolektivist bağlamda, bireyci kültürlerdeki kişisel sınır ve bireysel özerklikle ilişkili güven şemalarından ziyade, topluluk içi dayanışma, aidiyet ve karşılıklı destek normlarını yansıtmaya beklenir. Bu anlam kaymaları, ilgili maddenin (ve kısmen alt boyutun) toplam puanla ortak varyansını düşürerek madde-toplam korelasyonunu zayıflatmış olabilir. Ayrıca (i) deprem gibi yaygın ve yakın tarihli kitlesel stresörlerin yarattığı "genel tehlike" temel inancının nüfusta görece yüksek ve düşük değişkenlikli olması (tavan etkisi), (ii) ifadenin mutlak ve küresel niteliği ("dünya", "çok") nedeniyle kavramsal kapsamının geniş kalması (içerik yayılması), (iii) kültüre özgü uyarıcıların (kurumsal güven, ekonomik istikrarsızlık, afet hazırlığı) bu tek maddede yeterince temsil edilmemesi ve (iv) yanıtlarda olası onay eğilimi/şekilsel yanıt kalıpları gibi ölçme özellikleri de ayırt ediciliği zayıflatmış olabilir. Bulgularımız, travma sonrası uyumsuz inançların Türk kültüründeki potansiyel farklı tezahürlerini ve ölçek maddelerinin kültürel uygunluğunu tartışmanın gerekli olduğunu göstermektedir. Gelecek çalışmalar, çoklu grup DFA ile ölçme değişmezliğini sınamayı, madde tepki kuramı ve farklı işleyen madde analizleriyle "tehlikeli dünya" içeriğinin yaş, cinsiyet ve bölge gibi değişkenler boyunca ayırt ediciliğini değerlendirmeyi ve bilişsel görüşmelerle ifadenin yerel anlamını netleştirmeyi hedeflemelidir. Gerekirse, "tehlike"yi daha bağlamsal

(ör., kurumsal güven, komşuluk desteği, afet hazırlığı) ve ilişkisel bileşenleri içerecek şekilde yerleştirilmiş maddelerle sınamak, kültüre duyarlı geçerliği güçlendirebilir. Bu bütüncül yaklaşım hem ölçümün kültürel geçerlik ve duyarlılığını artıracak hem de travma sonrası uyumsuz bilişlerin Türkiye örnekleminde nasıl yapılandığına ilişkin kuramsal çıkarımları derinleştirecektir.

Bu bulgular ayrıca, Türkiye bağlamında travma sonrası uyumsuz bilişlerin ölçülmesinin önemine işaret etmektedir. Türkiye, hem doğal afetler (örneğin 2023 Kahramanmaraş depremleri) hem de göç ve toplumsal travmalar nedeniyle travma yaygınlığının yüksek olduğu bir ülkedir. Travma sonrası uyumsuz bilişlerin değerlendirilmesi aynı zamanda psikososyal müdahalelerin kültürel olarak uyarlanması açısından da kritik bir ihtiyaçtır.

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, örneklem kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve yalnızca belirli bir topluluktan seçilmiştir. Bu durum, seçim yanlılığı olasılığını artırmaktadır ve bulguların farklı travma türleri, klinik örneklem ya da kültürel bağlamlara genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Gelecekteki araştırmaların, farklı travma türlerine maruz kalan ve daha heterojen örneklem üzerinde ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini test etmesi önerilmektedir. İkinci olarak, araştırma kesitsel bir tasarıma sahiptir ve bu durum, nedensel çıkarımlara olanak tanımamaktadır. Boylamsal çalışmalar, travma sonrası uyumsuz bilişlerin psikopatolojiye yol açıp açmadığını veya belirtilerin bu bilişleri pekiştirip pekiştirmediğini ortaya koyabilir. Üçüncü olarak, katılımcıların herhangi bir psikiyatrik tanı veya madde kötüye kullanımına sahip olup olmadıkları yalnızca öz-bildirim temelinde değerlendirilmiştir. Klinik tanılara ilişkin nesnel doğrulama yapılmadığından, dışlama kriterlerinin tamamen karşılandığı kesin olarak söylenemez ve bu durum bulguların yorumlanmasında metodolojik bir zayıflık oluşturabilir. Dördüncü olarak, çalışmada yalnızca yakınsak geçerlik değerlendirilmiş; ayırt edici geçerlik incelenmemiştir. Bu durum, ölçeğin gerçekten travma sonrası uyumsuz bilişleri mi yoksa genel bir psikolojik sıkıntı düzeyini mi ölçtüğüne dair bir belirsizlik yaratabilir. Gelecekteki çalışmaların ayırt edici özelliklerini test etmesi önerilmektedir. Beşinci olarak, veriler yalnızca öz-bildirim ölçeklerinden elde edilmiştir. Bu durum, sosyal onaylanma veya hatırlama yanlılığı gibi metodolojik kısıtlılıklar doğurabilir. İlerideki araştırmalar, klinisyen

değerlendirmeleri veya çoklu bilgi kaynağı kullanarak ölçümlerin nesnellliğini artırabilir. Ayrıca, örneklemin yalnızca depremden etkilenen illerden (Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman) toplanmış olması, ölçeğin farklı travma türleri veya genel popülasyonlarda benzer psikometrik özellikler gösterip göstermediği konusunda sınırlılık yaratmaktadır. Son olarak, bu çalışmada test-tekrar test güvenilirliği değerlendirilememiştir. Travma sonrası inançlar gibi görece stabil bir yapıyı ölçen bir ölçek için bu tür güvenilirlik kritik bir psikometrik göstergedir. Ancak, depreme maruz kalan katılımcılarla yeniden iletişime geçmenin güçlüğü ve saha koşullarının kısıtlılığı nedeniyle ikinci bir ölçüm yapılamamıştır. Gelecekteki çalışmaların, farklı zaman aralıklarında yinelenen ölçümler aracılığıyla ölçeğin zamansal güvenilirliğini incelemesi önerilmektedir. Ayrıca, ölçeğin Türkçe formu güvenilir bulunmakla birlikte, kültürlerarası ölçme eşdeğerliği henüz test edilmemiştir. Bu nedenle, ileride yapılacak araştırmalarda farklı kültürel bağlamlarda ölçme değişmezliği analizlerinin yürütülmesi önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma TSUIÖ'nün Türkçe formunun hem geçerli hem de güvenilir olduğunu göstermektedir. Bulgular, travma sonrası uyumsuz bilişlerin TSSB ve depresif belirtilerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyarak, bu ölçeğin araştırma alanlarında kullanılabilecek güçlü bir araç olduğunu göstermektedir.

Yazışma Adresi: Doç. Dr., Emre Han Alpay, Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Mersin, Türkiye
emrehan@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.). Washington, DC: APA; 2013.
2. Kilpatrick DG, Resnick HS, Milanak ME, Miller MW, Keyes KM, Friedman MJ. National estimates of exposure to traumatic events and PTSD prevalence using DSM-IV and DSM-5 criteria. *J Trauma Stress*. 2013;26(5):537-47. <https://doi.org/10.1002/jts.21848>
3. Knipscheer J, Sleijpen M, Frank L, de Graaf R, Kleber R, ten Have M, Dückers M. Prevalence of potentially traumatic events, other life events and subsequent reactions indicative for post-traumatic stress disorder in the Netherlands. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(5):1725. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051725>
4. Schein J, Houle C, Urganus A, Cloutier M, Patterson-Lomba O, Wang Y, et al. Prevalence of post-traumatic stress disorder in the United States: a systematic literature review. *Curr Med Res Opin*. 2021;37(12):2151-61. <https://doi.org/10.1080/03007995.2021.1978417>
5. Sucich J, Breitbart V, Williams S, Sanichar N, Candelaria-Arce E, Frankle WG, Davison-Duffy S. Prevalence of childhood trauma in a community-based mental health clinic. *Community Ment Health J*. 2023;59(6):1136-49. <https://doi.org/10.1007/s10597-023-01094-1>
6. Kessler RC, Aguilar-Gaxiola S, Alonso J, Benjet C, Bromet EJ, Cardoso G, et al. Trauma and PTSD in the WHO World Mental Health Surveys. *Eur J Psychotraumatol*. 2017;8(sup5):1353-83. <https://doi.org/10.1080/20008198.2017.1353383>
7. Alpay EH, Redican E, Hyland P, Karatzias T, Shevlin M. Correlates of PTSD after the February 2023 earthquake in Turkey. *J Loss Trauma*. 2024;29(6):605-22. <https://doi.org/10.1080/15325024.2024.2314306>
8. Alpay EH, Kira IA. Discrimination-based continuous traumatic stress, PTSD and chronic pain in Syrian refugees. *Clin Psychol Psychother*. 2025;32(4):e70133. <https://doi.org/10.1002/cpp.70133>
9. Nemeroff CB, Bremner JD, Foa EB, Mayberg HS, North CS, Stein MB. Posttraumatic stress disorder: a state-of-the-science review. *J Psychiatr Res*. 2006;40(1):1-21. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2005.07.005>
10. Brewin CR, Andrews B, Valentine JD. Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *J Consult Clin Psychol*. 2000;68(5):748-66. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.68.5.748>
11. Galatzer-Levy IR, Huang SH, Bonanno GA. Trajectories of resilience and dysfunction following potential trauma: A review and statistical evaluation. *Clin Psychol Rev*. 2018;63:41-55. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2018.05.008>
12. McLean CP, Foa EB. Emotions and emotion regulation in posttraumatic stress disorder. *Curr Opin Psychol*. 2017;14:72-7. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.10.006>
13. Kira IA, Alpay EH, Turkeli A, Shuwiekh HA, Ashby JS, Alhuwailah A. The effects of COVID-19 traumatic stress on executive functions: The case of Syrian refugees in Turkey. *J Loss Trauma*. 2021;26(7):666-87. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1869444>
14. Murphy S, Shevlin M, Armour C, Elklit A, Christoffersen MN. Childhood adversity and PTSD experiences: Testing a multiple mediator model. *Traumatology*. 2014;20(3):225-31. <https://doi.org/10.1037/h0099838>
15. Beck JG, Jones JM, Reich CM, Woodward MJ, Cody MW. Understanding the role of dysfunctional post-trauma cognitions in PTSD and GAD: Two trauma samples. *Behav Res Ther*. 2015;70:23-31. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2015.04.011>
16. Su YJ, Chen SH. Negative cognitions prior to trauma predict acute posttraumatic stress disorder symptomatology. *J Trauma Stress*. 2018;31(1):14-24. <https://doi.org/10.1002/jts.22255>
17. Janoff-Bulman R. Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Soc Cogn*. 1989;7(2):113-36. <https://doi.org/10.1521/soco.1989.7.2.113>
18. Janoff-Bulman R. Shattered assumptions. New York: Simon and Schuster; 2010.
19. Herman JL. Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence—From Domestic Abuse to Political Terror. New York: Basic Books; 1992.
20. Kaysen D, Scher CD, Mastnak J, Resick PA. Cognitive mediation of childhood maltreatment and adult depression in recent crime victims. *Behav Res Ther*. 2005;43(4):525-40. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(05\)80072-3](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80072-3)
21. Messman-Moore TL, Brown AL, Koelsch LE. Posttraumatic symptoms and self-dysfunction as consequences and predictors of sexual revictimization. *J Trauma Stress*. 2005;18(3):253-261. <https://doi.org/10.1002/jts.20023>
22. Wenninger K, Ehlers A. Dysfunctional cognitions and adult psychological functioning in child sexual abuse survivors. *J Trauma Stress*. 1998;11(2):281-300. <https://doi.org/10.1023/A:1024451103931>
23. Ehlers A, Clark DM. A cognitive model of posttraumatic stress disorder. *Behav Res Ther*. 2000;38(4):319-45. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(99\)00123-0](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00123-0)
24. Schumm JA, Dickson W, Walter KH, Owens GP, Chard KM. Changes in posttraumatic cognitions predict changes in PTSD symptoms during cognitive processing therapy. *J Consult Clin Psychol*. 2015;83(6):1161-6. <https://doi.org/10.1037/ccp0000040>
25. Bryant RA. A critical review of mechanisms of adaptation to trauma: Implications for early interventions for posttraumatic stress disorder. *Clin Psychol Rev*. 2021;85:101981. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.101981>
26. Bryant RA. Post-traumatic stress disorder: A state-of-the-art review of evidence and challenges. *World Psychiatry*. 2019;18(3):259-69. <https://doi.org/10.1002/wps.20656>
27. Vogt DS, Shipherd JC, Resick PA. Posttraumatic Maladaptive Beliefs Scale: Development and validation. *Assessment*. 2012;19(3):308-26. <https://doi.org/10.1177/1073191110376161>
28. Vöhringer M, Specht F, Knaevelsrud C, Wagner B, Böttche M, Nesterko Y. Conflict-related and sexual trauma in treat-

- ment-seeking Arabic-speaking men: a cross-sectional study. *EClinicalMedicine*. 2025;79:102973. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2024.102973>
29. Shipherd JC, Salters-Pedneault K. Do acceptance and mindfulness moderate the relationship between maladaptive beliefs and posttraumatic distress? *Psychol Trauma*. 2018;10(1):95. <https://doi.org/10.1037/tra0000248>
30. Butler AC, Chapman JE, Forman EM, Beck AT. The empirical status of cognitive-behavioral therapy: A review of meta-analyses. *Clin Psychol Rev*. 2006;26(1):17–31. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.07.003>
31. Champagne A, Sarazin É, Duchesne L, Flores-Tremblay T, Lebel J, Belleville G. French validation of two questionnaires measuring posttraumatic cognitions after sexual assault. *J Aggress Maltreat Trauma*. 2024;33(3):387–405. <https://doi.org/10.1037/tra0001916>
32. Dhingra K, Boyda D, Mitchell SM, Taylor P. ICD-11 post-traumatic stress disorder (PTSD) and complex PTSD in a sample of prison staff: a latent profile approach. *J Traum Stress*. 2025;38(2):305–316. <https://doi.org/10.1002/jts.23128>
33. Cloitre M, Shevlin M, Brewin CR, Bisson JI, Roberts NP, Maercker A, et al. The International Trauma Questionnaire: Development of a self-report measure of ICD-11 PTSD and Complex PTSD. *Acta Psychiatr Scand*. 2018;138(6):536–46. <https://doi.org/10.1111/acps.12956>
34. Gündoğmuş İ, Ünsal C, Alma L, Par A. Psychometric properties of the Turkish version of the International Trauma Questionnaire. *J Aggress Maltreat Trauma*. 2023;32(12):1847–65. <https://doi.org/10.1080/10926771.2023.2177571>
35. Shevlin M, Hyland P, Butter S, McBride O, Hartman TK, Karatzias T, Bentall RP. The development and initial validation of self-report measures of ICD-11 depressive episode and generalized anxiety disorder: The International Depression Questionnaire (IDQ) and the International Anxiety Questionnaire (IAQ). *J Clin Psychol*. 2023;79(3):854–70. <https://doi.org/10.1002/jclp.23446>
36. Alpay EH, Redican E, Hyland P, Shevlin M. Turkish validation of the International Depression Questionnaire (IDQ) and International Anxiety Questionnaire (IAQ). *Acta Psychol (Amst)*. 2023;238:103988. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2023.103988>
37. George D, Mallery P. *SPSS for Windows Step by Step*. 10th ed. Boston: Pearson Education; 2010.
38. Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Struct Equ Model*. 1999;6(1):1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
39. Schermelleh-Engel K, Moosbrugger H, Müller H. Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods Psychol Res Online*. 2003;8(2):23–74.
40. Güç, Z., Ekşi, H., & Demir, İ. H. (2024, 27–29 Eylül). Travma sonrası uyumsuz inançlar ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. IX. International Social Sciences Congress, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
41. Nunnally JC, Bernstein IH. *Psychometric Theory*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill; 1994.
42. Grey N, Young K, Holmes E. Cognitive restructuring within reliving: A treatment for peritraumatic emotional “hotspots” in PTSD. *Behav Cogn Psychother*. 2002;30(1):37–56. <https://doi.org/10.1017/S1352465802001054>
43. Nakao M, Shirotaki K, Sugaya N. Cognitive-behavioural therapy for management of mental health and stress-related disorders: Recent advances in techniques and technologies. *BioPsychoSocial Medicine*. 2021;15(1):16. <https://doi.org/10.1186/s13030-021-00219-w>
44. Bryant RA, Guthrie RM. Maladaptive appraisals as a risk factor for posttraumatic stress: A study of trainee firefighters. *Psychol Sci*. 2005;16(10):749–52. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2005.0160>
44. Sobel AA, Resick PA, Rabalais AE. The effect of cognitive processing therapy on cognitions: Impact statement coding. *J Trauma Stress*. 2009;22(3):205–11. <https://doi.org/10.1002/jts.20408>
45. Ouhmad N, Deperrois R, El Hage W, Combalbert N. Cognitive distortions, anxiety, and depression in individuals suffering from PTSD. *Int J Ment Health*. 2024;53(4):336–52. <https://doi.org/10.1080/00207411.2023.2219950>
46. Kagıtcıbası, C. Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *J Cross-Cult Psychol*. 2005;36(4): 403–422. <https://doi.org/10.1177/0022022105275959>
46. Richardson CM, Jost SA. Psychological flexibility as a mediator of the association between early life trauma and psychological symptoms. *Pers Individ Dif*. 2019;141:101–6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.029>